

APLICATIU

GUIA DOCENT

PROVISIONAL

1. Dades de l'assignatura

Nom de l'assignatura	Arqueologia Prehistòrica
Codi	100740
Crèdits ECTS	6
Curs i període en el que s'imparteix	2013-2014, segon semestre
Horari	<i>(link a la pàgina web del centre o titulació)</i>
Lloc on s'imparteix	<i>Facultat de Filosofia i Lletres (l'aula apareixerà als horaris)</i>
Llengües	Castellà

Professor/a de contacte

Nom professor/a	Rafael Micó Pérez
Departament	Prehistòria
Universitat/Institució	Universitat Autònoma de Barcelona
Despatx	B9/141
Telèfon (*)	935868327 / 935814333
e-mail	Rafael.Mico@uab.cat
Horari d'atenció	

2. Equip docent

Nom professor/a	Rafael Micó Pérez
Departament	Prehistòria
Universitat/Institució	Universitat Autònoma de Barcelona
Despatx	B9/141
Telèfon (*)	935868327 / 935814333
e-mail	Rafael.Mico@uab.cat
Horari de tutories	

(Afegiu tants camps com sigui necessari)
() camps optatius*

3.- Prerequisits

(prerequisits oficials i/o coneixements necessaris per a seguir correctament l'assignatura)

Sense prerequisits oficials

L'assignatura continua els continguts desenvolupats a "Introducció a la Prehistòria" (1er curs).

4.- Contextualització i objectius formatius de l'assignatura

L'assignatura té com a principal objectiu exposar els desenvolupaments socials entre les primeres societats neolítiques i el sorgiment dels Estats clàssics. Entre aquests desenvolupaments, destaquen els orígens de les relacions patriarcal, de la vida sedentària i urbana, de les primeres classes socials, i la institucionalització del poder polític i de les formes de violència. L'àmbit territorial se centra en el Pròxim Orient i Europa, tot i que es faran referències puntuals a d'altres regions del planeta.

Els continguts inclouen descripcions empíriques i síntesis relatives a les dinàmiques socials concretes i, alhora, s'exposen les bases metodològiques i inferencials en què se sustenta l'estat actual dels coneixements en arqueologia prehistòrica. En aquest segon aspecte resultaran fonamentals les activitats pràctiques programades.

5.- Competències i resultats d'aprenentatge de l'assignatura

Competència

CE.3 Contextualitzar els processos prehistòrics i avaluar críticament les fonts i els models teòrics, en especial consideració a la prehistòria.

Resultats d'aprenentatge

CE3.5 Interpretar les causes dels processos històrics al llarg de la Prehistòria recent.
CE3.6 Analitzar críticament la relació entre les fonts arqueològiques i els coneixements que se'n deriven.

Competència

CE5. Conèixer els desenvolupaments recents en arqueologia prehistòrica pel que fa als períodes recents de la Prehistòria, i la seva relació amb la teoria i les metodologies arqueològiques pròpies de la disciplina.

Resultats d'aprenentatge

CE5.2 Establir la relació entre evidències arqueològiques, dades, inferències, arguments i coneixement, a partir de casos empírics concrets.

CE7. Aplicar els coneixements rebuts a la resolució de noves problemàtiques.
CE7.1 Plantejar i resoldre qüestions relatives a l'àmbit de la recerca en arqueologia prehistòrica.

CE14. Transmetre els resultats de la recerca arqueològica, comunicar conclusions sorgides arran d'un raonament fundat en dades arqueològiques.
CE14.1 Comunicar coneixements substantius i el mètode associat a la seva producció.

Competència

CT2. (CT: competències transversals)

Resultats d'aprenentatge

CT4.Reconèixer i posar en pràctica les següents habilitades per al treball en equip: compromís amb el mateix, hàbit de col·laboració, capacitat per a incorporar-se a la resolució de problemes.

CT5.Debatre a partir del coneixement especialitzat adquirit en un context interdisciplinari.

CT7.Reflexionar sobre el treball propi i el del entorn immediat.

Competència

CG3. (CGU: competències generals UAB, si no estan incloses a les CT)

6.- Continguts de l'assignatura

TEMARI i BIBLIOGRAFIA BÀSICA

(La llista de títols podrà ampliar-se en tractar aspectes concrets)

Lectures generals (manuals)

- ALMAGRO, M., ARTEAGA, O., BLECH, M., RUIZ MATA, D. y SCHUBART, H. (2001), *Protohistoria de la península Ibérica*. Ariel, Barcelona.
- BARANDIARÁN, I., MARTÍ, B., del RINCÓN, Mª A. y MAYA, J. L. (1998), *Prehistoria de la península Ibérica*. Ariel, Barcelona.
- BOGUCKI, P. y CRABTREE, P.J. (eds.), (2004), *Ancient Europe 8000 BC – AD 1000: Enciclopedia of the Barbarian World*. Charles Scribner's Sons, Nueva York.
- CUNLIFFE, B. (ed.) (1998), *Prehistoria de Europa Oxford*. Crítica, Barcelona.
- HARDING, A. (2003), *Sociedades europeas de la Edad del Bronce*. Ariel Prehistoria, Barcelona.
- KRISTIANSEN, K. (2001), *Europa antes de la Historia*. Península, Barcelona.

BLOC 0. INTRODUCCIÓ SOBRE TEORIA I MÈTODES.

TEMA 1: Arqueologia prehistòrica: objecte d'estudi i estructura de la recerca.

- CASTRO, P.V., GILI, S., LULL, V., MICÓ, R., RIHUETE, C., RISCH, R. y SANAHUJA, Mª E. (2001), "Teoría de la producción de la vida social. Un análisis de los mecanismos de explotación en el sudeste peninsular (ca. 3000-1550 cal ANE), *Astigi Vetust*, 1, pp. 13-54.
- JOHNSON, M. (2000), *Teoría arqueológica*. Ariel, Barcelona.
- MICÓ, R. (2006), "Archivos, espejos o telescopios. Maneras de hacer en arqueología", *Complutum*, 17, pp. 171-183.
- RENFREW, C. y BAHN, P. (1993), *Arqueología. Teorías, Métodos y Práctica*. Akal, Madrid.

BLOC 1. LES PRIMERES SOCIETATS NEOLÍTIQUES

TEMA 2: Implicacions econòmiques i socials de l'agricultura i la ramaderia.

- BUXÓ, R. (1997), *Arqueología de las plantas*. Crítica, Barcelona.
- COHEN, M. N. (1977), *La crisis alimentaria en la Prehistoria*. Alianza, Madrid.
- COHEN, M. N. (2009), "Rethinking the Origins of Agriculture", *Current Anthropology*, 50 (5), pp. 591-595.
- DIAMOND, J. (2007), *Armas, gérmenes y acero: breve historia de la humanidad en los últimos trece mil años*. DeBolsillo, Barcelona (cap. 5-10).
- LERNER, G. (1990), *La creación del patriarcado*. Crítica, Barcelona
- MOLLESON, T. (1994), "La lección de los huesos de Abu Hureyra", *Investigación y Ciencia*, 217, pp. 60-65.

Diversos articles a la revista *Current Anthropology*, 52 (Suplement 4, monogràfic sobre els orígens de l'agricultura).

TEMA 3: Les conseqüències econòmiques i socials dels inicis de l'agricultura en el Llevant sirio-palestí i a Anatòlia.

AURENCHÉ, O. y KOZŁOWSKI, J. (2003),
Ariel, Barcelona.

BYRD, B. F. (1994), "Public and Private, Domestic and Corporate: the emergence of the southwest Asian village", *American Antiquity*, 59, pp. 639-666.

DIETRICH, O., HEUN, M., NOTROFF, J., SCHMIDT, K. Y ZARNKOW, M. (2012), "The role of cult and feasting in the Neolithic of the Taurus region", *Antiquity*, 86, pp. 674-695.

FULLER, D., WILLCOX, G y ALLABY, R. G. (2011), "Cultivation and domestication had multiple origins: arguments against the core area hypothesis for the origins of agriculture in the Near East", *World Archaeology*, 43 (4), pp. 628-652.

KUIJT, I., y GORING-MORRIS, N. (2002), "Foraging, Farming, and Social Complexity in the Pre-Pottery Neolithic of the Southern Levant: A Review and Synthesis", *Journal of World Prehistory*, 16 (4), pp. 361-440.

VERHOEVEN, M. (2002), "Ritual and Ideology in the Pre-Pottery Neolithic B of the Levant and Southeast Anatolia", *Cambridge Archaeological Journal*, 12 (2), pp. 233-258

-Diversos articles a la revista *Current Anthropology*, 52 (Suplement 4, número monogràfic).

-Pàgina web del jaciment de Çatal Höyük (Turquia): <http://www.catalhoyuk.com/>

TEMA 4: Les primeres comunitats agropecuàries d'Europa: el Neolític a l'Egeu.

AA.VV. (2012), "Les débuts du Néolithique en Europe", *Les Dossiers d'Archéologie* nº 353.

BROODBANK, C. y STRASSER, T. F. (1991), "Migrant farmers and the Neolithic colonization of Crete", *Antiquity*, 65, pp. 320-335.

HANSEN, J. (1993), "L'agricultura del Neolític Antic a l'Egeu", *Cota Zero*, 9, pp. 17-24.

PERLÈS, C. (1993), "Reflexions sobre l'origen del Neolític a Grècia", *Cota Zero*, 9, pp. 9-16.

TEMA 5: Introducció i desenvolupament de les economies agropecuàries a Europa central i occidental.

AA.VV. (2012), "Les débuts du Néolithique en Europe". *Les Dossiers d'Archéologie* nº 353.

BERNABEU, J. (1996), "Indigenismo y Migracionismo. Aspectos de la neolitización en la fachada oriental de la península Ibérica", *Trabajos de Prehistoria*, 53, pp. 37-54.

BERROCAL, Mª C. (2012), "The Early Neolithic in the Iberian Peninsula and the Western Mediterranean: A Review of the Evidence on Migration", *Journal of World Prehistory*, 25, pp. 123-156.

ESCORIZA, T. (2002), "Representations of women in Spanish Levantine rock art", *Journal of Social Archaeology*, 2 (1), pp. 81-108.

GRONENBORN, D. (1999), "A Variation on a Basic Theme: The Transition to Farming in Southern Central Europe", *Journal of World Prehistory*, 13 (2), pp. 123-210.

ROJO, M., GARRIDO, R. Y GARCÍA MARTÍNEZ DE LAGRÁN, Í. (2012), *El Neolítico en la península Ibérica y su contexto europeo*. Cátedra, Madrid.

SCHUHMACHER, T. X. y WENIGER, G.-C. (1995), "Continuidad y cambio. Problemas de la neolitización en el Este de la Península Ibérica", *Trabajos de Prehistoria*, 52, 2, pp. 83-97.

TEMA 6: El Megalitisme i les societats neolítiques de l'Europa atlàntica.

AA.VV. (1987), Dossier: "Megalitisme: Arquitectura i societat", *Cota Zero*, 3, pp. 4-101.

DELIBES, G. (1990), "El megalitismo Ibérico", *Historia* 16, Madrid.

RENFREW, C. (1984), "Arqueología social de los monumentos megalíticos", *Investigación y Ciencia*, 88, pp. 70-79.

LULL, V., MICÓ, R., RIHUETE, C. y RISCH, R. (2007), "Ideología, Arqueología", *MARQ, Arqueología y Museos*, 1-2006, pp. 25-48 – especialmente pp. 36-46.

BLOC 2. ELS PRIMERS ESTATS

TEMA 7: L'Estat com a categoria històrica

LULL, V. y MICÓ, R. (2008), "Teorías sobre el Estado: una síntesis historiográfica", *Revista de Historiografía*, 9, pp. 4-18.

HOBBS, T. (1991), *Del ciudadano y Leviatán*. Tecnos, Madrid (capítulo XVII: "De las causas, generación y definición de un Estado").

ROUSSEAU, J.-J. (1985), *El contrato social*. Edaf, Madrid (capítulos VI-VIII: "Del pacto social", "Del soberano" y "Del Estado civil").

LENIN, V.I. (1976), *El estado y la revolución*, Anagrama, Barcelona.

SERVICE, E. (1984 [1975]), *Los Orígenes del Estado y de la Civilización*. Alianza, Madrid.

TEMA 8: La formació dels primers Estats a Mesopotàmia i Egipte.

ALGAZE, G. (2004), *El sistema-mundo de Uruk*. Ediciones Bellaterra, Barcelona.

CERVELLÓ, J. M^a (2009), "La aparición del Estado y la época Tinita", en Parra, J. M. (ed.), *El antiguo Egipto: sociedad, economía*. Editorial Marcial Pons, Madrid, pp. 69-124.

CHILDE, V. G. (1984), *Los orígenes de la civilización*. Fondo de Cultura Económica, México (capítulos VI y VII).

REDMAN, Ch. (1990), *Los orígenes de la civilización. Desde los primeros agricultores hasta la sociedad urbana en el Próximo Oriente*. Crítica, Barcelona.

BLOC 3. SOCIETATS EUROPEES ENTRE EL V I EL II MILENNIS A.N.E.

TEMA 9: Intensificació econòmica i reorganització social durant el V i IV milennis.

DELIBES, G. y FERNÁNDEZ-MIRANDA, M. (1993), *Los orígenes de la civilización. El Calcolítico en el Viejo Mundo*. Síntesis, Madrid.

GREENFIELD, H. (2010), "The Secondary Products Revolution: the past, the present and the future", *World Archaeology*, 42 (1), pp. 29-54.

MONTERO, I. (2002), *Arqueometalurgia en el Mediterráneo*. Ediciones Clásicas, Madrid.

ROBERTS, B., THORNTON, C. P. y PIGOTT, V. C. (2009), "Development of metallurgy in Eurasia", *Antiquity*, 83, pp. 1012-1022.

SHERRATT, A. (1981), "Plough and pastoralism: aspects of the secondary products revolution", en HODDER, I., ISAAC, G. y HAMMOND, N. (eds.), *Patterns of the Past*. Cambridge University Press, Cambridge, pp. 261-306.

SHERRATT, A. (1983), "The Secondary Exploitation of Animals in the Old World", *World Archaeology*, 15 (1), pp. 90-104.

TEMA 10: Les primeres societats metal·lúrgiques a Europa.

CHAPMAN, J., HIGHAM, T., SLAVCHEV, V., GAYDARSKA, B. Y HONCH, N. (2006), "The Social Context of the Emergence, Development and Abandonment of the Varna Cemetery, Bulgaria", *European Journal of Archaeology*, 9, pp. 159-183 (DOI: 10.1177/1461957107086121).

CHERNIJ, E. N. (1990), "El sistema de la metalurgia circumpòntica", *Trabajos de Prehistoria*, 47, pp. 63-101.

CHAPMAN, R. (1981), "Archaeological theory and communal burial in prehistoric Europe", en I. HODDER, G. ISAAC, y N. HAMMOND (eds), *Pattern of the Past: studies in honour of David Clarke*, Cambridge, pp. 387-411.

OTTAWAY, B. S. (2001), "Innovation, production and specialization in early prehistoric metallurgy", *European Journal of Archaeology*, 4 (1), pp. 87-112

TEMA 11: Explotació econòmica i primers Estats a l'Europa central i occidental

LULL, V., MICÓ, R., RIHUETE, C. y RISCH, R. (2010), "Las relaciones políticas y económicas de El Argar", *Menga. Revista de Prehistoria de Andalucía*, 1, pp. 11-30.

PRIMAS, M. (1997), "Bronze Age Economy and Ideology: Central Europe in Focus", *Journal of European Archaeology*, 5 (1), pp. 115-130.

SHENNAN, S. (1999), "Cost, benefit and value in the organization of early European copper production", *Antiquity*, 73, pp. 352-363.

TEMA 12: Trajectòries socials i polítiques alternatives en les etapes finals de la Prehistòria recent europea

AUBET, Mª E. (1993), *Tiro y las colonias fenicias de Occidente*. Bellaterra, Barcelona.

BELÉN, M^a y CHAPA, T. (1997), *La Edad del Hierro*. Síntesis, Madrid.

BLASCO, Mª C. (1993), *El Bronce Final*. Síntesis, Madrid.

FRANKENSTEIN, S. (1997), . , Barcelona.

KRISTIANSEN, K. (2001), *Europa antes de la Historia*. Península, Barcelona.

RUIZ-GÁLVEZ, Mª L. (1998), *La Europa atlántica en la Edad del Bronce*. Crítica, Barcelona.

7.- Metodologia docent i activitats formatives

Activitats dirigides

A. Classes teòriques: classes magistrals amb suport TIC.

B. Pràctiques de seminari:

1. Cronologia i periodització en arqueologia: operar amb datacions de Carboni 14.
2. Inferència i argumentació en arqueologia prehistòrica: treball sobre casos d'estudi de la Prehistòria recent del sud-est de la península Ibèrica.
3. La transmissió del coneixement sobre les societats de la Prehistòria recent: exposicions i museus.

TIPUS D'ACTIVITAT	ACTIVITAT	HORES	RESULTATS D'APRENTATGE
-------------------	-----------	-------	------------------------

Dirigides

Classes	27	CE3.1.Relacionar els esdeveniments de les diverses etapes històriques. CE4.1 Contextualitzar els processos històrics més rellevants de l'entorn social actual.
Seminaris	12	CE3.2. Interpretar i analitzar críticament els diversos models teòrics. CE4.2 Analitzar críticament les societats de l'entorn històric immediat. CE4.3 Relacionar els fenòmens

		actuals amb els processos històrics. CT5.Debatre a partir del coneixement especialitzat adquirit des d'una perspectiva interdisciplinària.
pràctiques	6	CE6.1 Utilitzar els principals mètodes i tècniques de la investigació arqueològica. CE6.2 Relacionar els mètodes i les tècniques d'investigació arqueològica amb l'explicació històrica. CT5.Debatre a partir del coneixement adquirit en un context pluridisciplinar.

Supervisades

Visites a Museus	10	CE6.2 Relacionar els mètodes i tècniques d'investigació arqueològica amb l'explicació històrica. CT4.Reconèixer i posar en pràctica les següents habilitats pel treball en equip: compromís amb l'equip, hàbit de col·laboració, capacitat per incorporar-se a la resolució de problemes.
Tutories	5	CT5.Debatre a partir del coneixement especialitzat adquirit en un context interdisciplinari.

Autònomes

Lectura i documentació	30	CE3.1.Relacionar les claus de les etapes històriques CE3.2. Interpretar i analitzar críticament la diversitat de
------------------------	----	---

		models teòrics CE4.1 Contextualitzar els processos històrics més rellevants actuals. CE4.2 Analitzar críticament les societats de l'entorn històric immediat CE4.3 Relacionar els fenòmens actuals amb els processos històrics CTF2 Desenvolupar activitats d'aprenentatge autònom. CTF3 Buscar, seleccionar i gestionar informació de forma autònoma, tant en fonts estructurades (bases de dades, bibliografies, revistes especialitzades) como la informació distribuïda en internet.
Campus Virtual	13	CTF2 Desenvolupar habilitats de l'aprenentatge autònom. CTF3 Buscar, seleccionar i gestionar informació de forma autònoma, tant en fonts estructurades (bases de dades, bibliografies, revistes especialitzades) como en la informació distribuïda en internet.
Preparació treballs	30	CT4.Reconèixer i posar en pràctica les següents habilitats pel treball en equip: compromís amb el grup, hàbits de col·laboració, capacitat per respondre a la resolució de problemes. CT5.Debatre a partir del coneixement especialitzat adquirit en el marc d'un context interdisciplinar. CTF4 Organitzar el temps i els

		propis recursos entorn el treball: disseny i planificació dels objectius, les prioritats, els calendaris i els compromisos d'actuació. CTF5 Analitzar i sintetitzar la informació.
--	--	--

8.- Avaluació

(Indicar el tipus d'evidències d'aprenentatge que l'estudiant haurà de lliurar, el seu pes en la qualificació final, els criteris d'avaluació, la definició de "no presentat", el procediment de revisió de les proves, el tractament d'eventuals casos particulars, etc.)

Les competències seran avaluades mitjançant una prova escrita (50%), un assaig temàtic (20%) i els resultats de les activitats pràctiques (30%).

Per superar l'assignatura s'ha d'assolir una puntuació de 5, en una escala de 1 a 10.

Es considerarà no presentat en el cas que l'estudiant no es presenti a cap de les proves.

ACTIVITATS D'AVALUACIÓ	HORES	RESULTATS D'APRENTATGE
Avaluació de continguts	3	CE3.1. Relacionar els principals esdeveniments de les etapes històriques CE4.1 Contextualitzar els processos històrics més rellevants.
Avaluació activitats supervisades	1,5	CE3.2. Interpretar i analitzar críticament la diversitat de models teòrics. CE4.2 Analitzar críticament les societats del entorn històric immediat CE4.3 Relacionar els fenòmens

		actuals amb els diversos processos històrics.
Avaluació activitat Autònoma	3	CE3.1.Relacionar els principals esdeveniments de les etapes històriques CE4.1 Contextualitzar els processos històrics més rellevants de l'entorn actual.

9- Bibliografia i enllaços web

BIBLIOGRAFIA

Vegeu l'apartat 6.

10.- Programació de l'assignatura

(la programació de la assignatura explicitarà les activitats formatives i els lliuraments, segons les taules següents. En aquest requadre el professor pot introduir un text explicatiu de la programació de l'assignatura o, si cal, fer referència a un document extern que haurà d'estar al campus virtual de l'assignatura)

ACTIVITATS D'APRESENTATGE

DATA/ES	ACTIVITAT	LLOC	MATERIAL	RESULTATS D'APRESENTATGE

LLIURAMENTS

DATA/ES	LLIURAMENT	LLOC	MATERIAL	RESULTATS D'APRESENTATGE